



SALA 1

La vida al call

A l'edat mitjana arreu de Catalunya hi havia comunitats jueves que vivien en un clima de coexistència amb la societat cristiana. Els jueus havien arribat al país feia molt de temps, en els primers segles del cristianisme o potser fins i tot abans, en l'època de dominació romana. A partir dels segles XI i XII les poblacions catalanes grans varen començar a tenir zones urbanes sovint delimitades i diferenciades, conegudes amb el nom de calls, que eren els barris on s'establien les comunitats jueves. En aquells indrets les famílies jueves hi trobaven el recés necessari per desenvolupar la seva vida cultural i religiosa fonamentada en la Torà i el Talmud (la llei escrita i oral, el corpus legal del judaisme) i en preceptes i rituals molt antics que marcaven les pautes de vida d'una societat que basava la seva identitat en la llei de Moisès. **1**

El barri jueu de Girona acollia diferents tipus d'habitatges. Des de petites cases d'un o dos pisos, ocupades per famílies de jueus dedicats a l'artesanía i al comerç, fins a casals més grans amb jardins i patis interiors, que eren residència dels més adinerats. Un bon exemple era la casa que actualment es coneix amb el nom de Pabordia i que al segle XIII era propietat d'Astruc Ravaia, un dels homes més rics de l'aljama; tenia tres pisos, dos patis i una torre defensiva, a més d'un edifici annex que contenia les cuines i altres dependències.

En l'aspecte extern i en la distribució interior, les cases del call no tenien característiques especials pel fet de ser habitatge de famílies jueves, llevat de les esclotxes per a la *mezuzà*, el petit pergami enrotllat que conté versets bíblics i que es disposa a les llindes de les portes; a Girona s'han trobat fins ara tretze pedres amb esclotxes procedents de les cases dels jueus. El mobiliari i els estris destinats a l'ús domèstic i quotidià no diferien dels que poguessin utilitzar les famílies cristianes; els materials emprats eren els mateixos, i també les formes i les utilitats de plats, olles, escudelles, ampolles, culleres i tots els objectes de cuina i d'aixovar familiar. En són bona mostra els objectes i joies que es presenten en aquesta sala, datats tots entre els segles XI i XIV, que varen ser trobats en les excavacions a l'antic call gironí.

La vida al call era ben diferent portes endins, sobretot en els aspectes lligats a la religió, al calendari i al cicle vital. La llei jueva era molt



1 Dibuix de ciutat medieval amb lletres hebrees
Mazor de Worms/II, fol. 73r (s. XIII); JNUL, Jerusalem



2 Escena d'una parella jueva en un àpat festiu
*Mss. De Rosi, 264, fol. 159r (s. XIV); Biblioteca
 Palatina de Parma*

estricta en les qüestions de puresa i d'alimentació i en el compliment de les tradicions. En aquests temes hi tenia un protagonisme destacat la mare de família, que havia de conèixer i saber aplicar els preceptes en els quefers de cada dia. L'àmbit familiar, domèstic, era l'escenari propi de la vida de les dones jueves. Eren les que observaven més estrictament les normes de puresa ritual (al bany ritual o *micvé*) i dels aliments (les lleis de la *caixrut*), complint rigorosament la llei. La mare s'encarregava de dirigir i preparar les festes familiars i de realitzar els rituals escaients en les celebracions que es feien a casa **2**. Ella

era qui vetllava per l'educació dels més petits i perquè el marit i els fills complissin els preceptes i amb l'estudi de la Torà.

Als nens se'ls ensenyava a llegir i a escriure l'hebreu, des de ben petits, per tal que als dotze anys fossin capaços de llegir la Torà a la sinagoga, tal com pertocava a un bon jueu. A Girona hi ha documentada des del segle XIV la *talmutorà*, l'escola religiosa per als infants pobres, que se subvencionava amb donacions benèfiques i llegats testamentaris: el 1415, Astruc Benet en el seu testament va fer una aportació de vint-i-cinc sous anuals per “fer aprendre lletra hebrea als infants pobres dels jueus, a la casa del call de Girona que es diu *talmutorà*” **3**. Les dones, en canvi, no rebien aquestes ensenyances i, en general, eren analfabetes. Les nenes eren educades des de ben petites per ser esposes i mares de família, que eren les missions a les quals se les considerava destinades.



3 Escola jueva, amb mestre i deixebles
*Hagadà de Sarajevo, fol. 11v (s. XIV), facsimil;
 Institut d'Estudis Nahmànides, Girona*